VIQUIPÈDIA

Ainu

L'**ainu** (ˈaɪnuː)[1] (Ainu: アィヌ・イタㇰ, *Aynu itak*; japonès: アイヌ語 *Ainu-go*) és una llengua aïllada (única supervivent del grup de llengües ainu) parlada pels membres del grup ètnic dels ainus a l'illa de Hokkaidō (*Ainu Moshir* en ainu), al nord del Japó.

Ainu

アイヌ イタㇰ aynu itak	
Altres noms	アイヌ語 (ainu-go)
Tipus	llengua, llengua aïllada, llengua viva i llengua críticament amenaçada
Parlants	
>1000 principalment a Hokkaido, illa de Sakhalín, illes Kurils, extrem de la península de Kamtxatka i regió de Tohoku	
Parlants nadius	10 (2007)
Parlat a	Japó, Rússia
Autòcton de	Prefectura d'Hokkaidō, Kurils i Sakhalín
Classificació lingüística	
llengua humana llengües ainu	
Característiques	
Sistema d'escriptura	Ainu orthography (en) i alfabet llatí
Nivell de vulnerabilitat	5 en perill crític
Codis	
ISO 639-2	ain
ISO 639-3	ain (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=ain)
Glottolog	ainu1252 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/ainu1252)
Linguasphere	45-B (http://www.hortensj-garden.org/index.php?tnc=1&tr=lsr&nid=45-B)
Ethnologue.com	ain (http://www.ethnologue.com/language/ain)
UNESCO	475 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-475.html)
IETF	ain
Endangeredlanguages.com	1212 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/1212)

Contingut

Domini lingüístic, història i sociolingüística

Hi ha indicis toponímics d'antiga presència ainu al nord de l'illa japonesa de Honshu.

Fins a mitjan segle XX, les llengües ainu, a més de Hokkaido, també es parlaven en diversos territoris que actualment formen part de la Federació Russa:

- a la meitat sud de l'illa de Sakhalín
- a les illes Kurils.
- al sud de Kamtxatka, com a resultat de l'establiment d'una petita comunitat ainu de les Kurils, que el 1877 optà per Rússia enfront del Japó (arran que el tractat de Sant Petersburg de 1875 atribuí tot l'arxipèlag al Japó).

En 1945-1947 l'estalinisme deportà la gran majoria d'ainus de Sakhalín i de les Kurils cap al Japó, juntament amb els japonesos que s'hi havien establert. Avui dia, els ainu escadussers de totes aqueixes regions són russòfons, Kamtxatka inclosa (per exemple, el darrer parlant de la variant d'ainu de Sakhalín morí a Hokkaido el 1994). Tot i així, uns centenars de persones s'hi reivindiquen d'ètnia ainu, si bé l'Estat refusa reconèixer-los perquè d'ençà 1979 considera extingida l'ètnia.

Sols la variant de Hokkaidō sobreviu, tot i que és ara mateix una llengua moribunda que ha estat en perill durant com a mínim les passades poques dècades. La major part dels 25.000-200,000 ainu ètnics del Japó parlen sols japonès en l'actualitat, i la majoria amaguen l'origen, per por de discriminacions. En la ciutat de Nibutani (part de Biratori, a Hokkaidō), on viuen molts dels parlants nadius que queden, hi ha 100 parlants, dels quals sols 15 usaven la llengua diàriament a finals dels anys 1980. Segons càlculs de 2011 hi havia a Hokkaido unes trenta mil persones que s'identificaven com a ainu, de les quals 304 entenien la llengua i quinze n'eren parlants actius (però, probablement, no transmissors).

Tot plegat és conseqüència directa de la política de niponització exercida sistemàticament per tots els règims japonesos, almenys des d'inicis del segle XIX, i codificada en la llei de "protecció dels ex-aborígens" de 1899. No fou fins al 1997 que el Japó engegà un procés de reconeixement relatiu dels ainu.

Hi ha actualment un moviment actiu que prova de fer reviscolar la llengua, principalment a Hokkaidō però també en altres llocs, amb la intenció de revertir un descens de segles en el nombre de parlants. Açò ha conduït a un augment en la quantitat de persones que l'aprenen com a segona llengua, especialment a la regió de Hokkaidō. Tot açò es deu en gran part als esforços pioners d'un folklorista ainu dels últims temps, de nom Shigeru Kayano, que era un parlant nadiu de la llengua ell mateix.

Tradicionalment, l'ainu no s'escrivia. Les històries passaven oralment d'unes persones a altres. El relat més conegut d'aquesta cultura és el de *Yukar*, que explica la vida d'un heroi que fa servir els seus poders màgics. A causa de la poca quantitat de persones que encara parlen la llengua, s'han començat a recollir per escrit els contes i històries.

Fonologia

Les síl·labes a són del tipus CV(C) (és a dir, tenen un començ de síl·laba obligatori i una coda de síl·laba opcional) i hi ha pocs conglomerats consonàntics.

Vocals

Hi ha 5 sons vocàlics en ainu:

	Frontal	**Central**	**Darrera**
Vocal tancada	i		u
Vocal semioberta	e		o
Vocal oberta		a	

Consonants

	Bilabial	Consonant velar bilabialitzada	Alveolar	Palatal	Velar	Glotal
Consonant oclusiva	p		t		k	
Africada			ts			
Nasal	m		n			
Fricativa			s			h
Aproximant		w		j		
Tocant/Aletejant			ɾ			

Les consonants oclusives /p t ts k/ poden ser sonores [b d dz ɡ] entre vocals i després de nasals. Tant /ti/ com /tsi/ es realitzen com [t͡ʃi], i /s/ esdevé [ʃ] abans de /i/ i a final de síl·laba. Hi ha un poc de variació entre dialectes; al dialecte de Sakhalín, els finals sil·làbics /p, t, k, r/ varen sofrir lenició i es varen 'mesclar' donant /x/. Després de /i/, aquesta /x/ es pronuncia [ç]. Una parada glotal [ʔ] s'insereix freqüentment al començ de les paraules, precedint una vocal tònica, però no és fonèmica.

Hi ha un sistema de tons. L'accentuació de paraules específiques varia un poc entre dialectes. Generalment, les paraules que inclouen afixes tenen un cop tònic alt que recau sobre l'arrel o sobre la primera síl·laba si aquesta és tancada o té un diftong, mentre que altres paraules tenen el cop tònic en la segona síl·laba. Hi ha, però, excepcions a aquesta generalització.

Tipologia i gramàtica

L'ainu és una llengua SOV, amb postposicions. El subjecte i l'objecte es marquen habitualment amb postposicions. Els substantius es poden agrupar per a modificar-se entre ells; el substantiu principal se situa al final. Els verbs, que són intrínsecament transitius o intransitius, accepten varis afixes derivacionals.

Tipològicament, l'ainu té un ordre de paraules (i alguns altres aspectes fonològics) semblants al japonès i al coreà, mentre que el seu elevat grau de síntesi recorda més les llengües al nord i a l'est.

Numerals

Els numerals de l'1 al 10 són: *sine* '1', *tup* '2', *rep* '3', *inep* '4', *asiknep* '5' (<*aske* ' mà'), *iwanpe* '6' (10-4), *arwanpe* '7', *tupesanpe* '8' (10-2), *sinepesanpe* '9' (10-1), *wanpe* '10' (< 'dos costats').[2] Aquestes formes es deriven dels numerals reconstruïts per al proto-ainu, que són: **si-nE-* '1', **tuu-* '2', **dE-* '3', **ii-nE-* / **pOqOn* '4', **aski* ~ **asik* '5', **ii+hdan-* '6', **a-d[E]+hdan* '7', **tu+pE+hdan* '8', **si-nE+pE+hdan* '9', **hdan-* '10.[3]

Escriptura

Oficialment, l'ainu s'escriu amb una versió modificada del sil·labari katakana, que s'usa a l'idioma japonès per a les paraules estrangeres. També s'empra l'alfabet llatí. L'*Ainu Times* usa ambdós sistemes.

Petit vocabulari

- Hola: Ahup yan!
- Adéu: Suy unukaran ro!
- Gràcies: Hioy'oy!
- Com et dius?: Erehe mak aye?

- Em dic Jordi: Kurehe anakne Jordi ne

Referències

1. Bauer, Laurie. *The Linguistics Student's Handbook*, 2007.
2. Ainu Numerals (E. Chan) (http://lingweb.eva.mpg.de/numeral/Ainu.htm)
3. Vovin, Alexander. 1993. A Reconstruction of Proto-Ainu. Leiden: E. J. Brill. (http://language.psy.auckland.ac.nz/austronesian/language.php?id=828)